

DOI: 10.31866/2410-1311.40.2022.269377

УДК 001.891:174-028.42]:378

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравчук Олена Анатоліївна^{1а}, Цисельська Оксана Володимирівна^{2а},
Буряк Богдан Степанович^{3а}

¹Викладач,

ORCID: 0000-0001-7893-5840, e-mail: elenovetochka@gmail.com,

²Старший викладач,

ORCID: 0000-0002-2869-2454, e-mail: 2013pk@ukr.net,

³Асистент,

ORCID: 0000-0001-6313-4557, e-mail: bodik4000@gmail.com,

Київський національний університет культури і мистецтв,

вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133

Для цитування:

Кравчук, О.А., Цисельська, О.В., & Буряк, Б.С. (2022). Сучасні дослідження академічної культури в системі вищої освіти. *Питання культурології*, (40), 216-232. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269377>.

Анотація

Мета статті — проаналізувати сучасні дослідження, присвячені стану академічної культури в умовах трансформаційного тренду та інституційних змін останніх десятиліть. Методологія дослідження передбачає використання історіографічного аналізу та синтезу, що уможливорює критичний розгляд наукового доробку вчених, котрі займаються проблематикою академічної культури та середовища, порівнюючи отримані результати для встановлення повноти вивчення теми; проблемного та тематичного аналізу — для виявлення палітри тем і проблем, що виникають навколо ситуації з трансформацією академічної культури, встановлення зв'язку між ними та інституційними змінами як викликом; діалектичного методу, на основі якого розкривається тісна взаємозалежність культурно-ціннісного, освітнього та організаційного аспектів академічного середовища сучасного університету. Наукова новизна. У статті вперше вивчено сучасний зарубіжний досвід осмислення викликів і проблем, пов'язаних зі становищем академічної культури, в якому вона опинилась у ХХІ ст. Висновки. Стверджується, що трансформаційний тренд останніх років спричинив зміни в академічній культурі, що підштовхнуло чимало університетів до інформаційно-інституційної відкритості, практичної орієнтованості в освітньому процесі та інтенсифікувало динаміку їхнього розвитку. Розглянуто комплекс питань,

© Кравчук О. А., 2022

© Цисельська О. В., 2022

© Буряк Б. С., 2022

Стаття надійшла до редакції: 24.09.2022

пов'язаних зі зміною образу академічної культури (вироблення «академічної культури вирішення конфліктів»; зміцнення її аксіологічного ядра; посилення корпоративної ідентичності без втрати традиційної академічної основи; розвиток шанобливого і взаємного міжкультурного партнерства та навчання на противагу академічному імперіалізмові; звернення уваги на національні особливості академічної культури на фоні процесів глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти та ін.), а також розгалужений методологічний інструментарій, що використовується сучасними дослідниками академічної культури.

■ **Ключові слова:** академічна культура; академічне середовище; сучасні дослідження; трансформаційні зміни; університет; інтернаціоналізація вищої освіти; етика

■ Вступ

Події перших десятиліть XXI ст., пов'язані з трансформацією глобального академічного середовища, активізували інтерес дослідників до феномену академічної культури. Якщо раніше це середовище, як особливий вид економічного інституту, вирізнялося своєю ексклюзивністю завдяки відносній незалежності від ринку та колегіальності, а креативний характер знання як соціально-економічного блага детермінував його споживання (чим частіше і більше, тим різноманітним і вагомішим воно стає), то сьогодні знання інтенсивно перетворюється на приватне благо стейкхолдерів, що зменшує суспільне благо.

Університет як панівний суб'єкт економіки починає реагувати на зміни зовнішнього середовища його функціонування: трансформацію ринку, інформаційно-технологічну революцію, процеси глобалізації та демократизації сучасної економіки, розвиток мережових моделей організації та управління, зростання попиту на вищу освіту (її масовизацію), зменшення державного фінансування, спеціалізацію і диференціацію наукового знання. Якщо додати до цього, по-перше, участь держави, яка сприяє інформаційно-інституційній відкритості академічного середовища, визначає його практично-орієнтований характер і прискорює динаміку розвитку університету (McCowan, 2016), а, по-друге, внутрішні імпульси в межах самого середовища, зумовлені низкою суперечностей (між вузькою спеціалізацією та міждисциплінарністю, академічними рутинами та прагненням до фінансової стійкості в умовах тривалого, поступового зменшення державного фінансування; становлення академічної олігархії в контексті університетської спільноти; необхідність опанування глобальних ринків освітніх послуг, праці та інституційного ринку; застаріла організаційна структура та принципи колегіального управління; тенденція до посилення адміністративного тиску на академічну спільноту), тоді з'являється чітке уявлення про трансформаційний тренд, який, за словами Б. Кларка (Clark, 2004), формує мотивацію і постійну потребу в змінах (р. 189).

Охопив цей тренд і академічну культуру, яка має складну структуру, що передбачає чотири компоненти — зовнішнє середовище, інституційну культуру та внутрішню субкультуру університету, а також індивідуальну культуру акторів академічного середовища (Mendoza & Berger, 2008, р. 3). Зокрема, він посилив

деструктивні впливи конфліктогенності, що імпліцитно закладена в цій культурі, адже вона представлена антагоністичними елементами (колектив незалежно мислячих людей, які конкурують між собою). Б. Вотерс (Warters & Smith, 2003) пов'язує це зі слабо узгодженими складовими університетської системи, що функціонують за принципом «організованої анархії», а тому, якщо конфлікт принципово не уникнути, пропонує замінити його деструктивні моделі на позитивні та зосередитися на виробленні «академічної культури вирішення конфліктів».

Корпоративній та академічній культурі університету приділяли увагу Б. Кларк, Р. Барнет, В. Бергвіст, П. Мендоза, О. Вебер, Т. Парсонс, Ф. Тейлор та ін. Саме поняття «академічна культура» («academic culture») часто використовують як метафору, іноді трактуючи його у досить вузькому значенні як прикметну рису певного науково-освітнього закладу («Culture of the University of Oxford»), приміром, у Британії та Фінляндії. Дослідники цих країн наголошують на плюралізмі «академічних культур», кожна з яких відповідає тому чи іншому освітньому інституту. Іноді академічну культуру пов'язують з етосом науково-освітнього товариства, або професійною етикою. З огляду на це цікавою є типологія організаційної культури К. Макнамари (McNamara, 2006):

- «Бейсбольна команда» (baseball team) — успішні працівники, які вважають себе «вільними гравцями», що за них борються роботодавці;
- «Клуб» (the club) — співробітники відрізняються командною роботою та відданістю своїй організації;
- «Фортеця» (the fortress) — співробітники не захищені правилами та працюють «як під час воєнних дій»;
- «Академія» (the academy) — довготривала співпраця та професійна майстерність.

Серед інших сучасних зарубіжних дослідників, які звертаються до проблематики академічної культури, хотілося б зазначити: Б. Фралінгер та В. Олсон (Fralinger & Olson, 2007), які пишуть про організаційну культуру як основний компонент ухвалення функціональних рішень в університетах; С. Шень (Shen & Tian, 2012), що пов'язує академічну культуру з поняттями «етики» та «духу», середовищем і поглядами; М. Сармаді та Н. Зіба (Sarmadi et al., 2017), які розглядають академічну культуру та її роль в управлінні знаннями в системі вищої освіти; працю П. Маттінґлі (Mattingly, 2017), в якій він розглядає та класифікує американські академічні культури; Х. Ота (Ota, 2018) розглядає трансформацію академічної культури в межах інтернаціоналізації вищої освіти; М. Азіс і А. Абдо (Azis & Abduh, 2019), які застосували якісний метааналіз до вивчення академічних культур у закладах вищої освіти; Дж. Райан (Ryan, 2020), який осмислює трансформацію академічної культури крізь призму транскультурного підходу; М. П. Мутохар, Джані та Е. Х. Тріснантарі (Mutohar, Jani & Trisnantari, 2020), які дослідили внесок візіонерського лідерства, ефективності викладачів та академічної культури в конкурентоспроможність ісламської вищої освіти в Індонезії та ін. Серед українських вчених академічну культуру досліджують Г. Хоружий (2012), О. Семенов (Semenov, 2019), І. Пак (2019), М. Вовк (2020), О. Фенцик (2020) та ін.

Попри те, що увага українських дослідників до проблематики академічної культури постійно зростає, що особливо помітно по збільшенню кількості публікацій, присвячених окремим її складовим (академічній доброчесності, академічному письму тощо), проте ті автори, які звертаються до аналізу специфіки та структури академічної культури, чомусь не враховують сучасний зарубіжний теоретичний і практичний досвід. Вважаємо це неприйнятним, коли йдеться про комплексне вивчення академічної культури, її національно-інституційного виміру та аксіологічних характеристик, тому і звертаємось до цього аспекту дослідження в межах нашої статті.

■ **Мета статті**

Мета статті — проаналізувати сучасні дослідження, присвячені стану академічної культури в умовах трансформаційного тренду останніх десятиліть, який призвів до серйозних інституційних змін, що й обумовило появу нових публікацій та підходів до трактування та формування академічної культури у XXI ст. Методологія дослідження ґрунтується на використанні комплексу методів із дотриманням міждисциплінарного підходу, зокрема історіографічного аналізу та синтезу, що уможливорює критичний розгляд наукового доробку вчених, котрі займаються проблематикою академічної культури та середовища, порівнюючи отримані результати для встановлення повноти вивчення теми; проблемного та тематичного аналізу — для виявлення палітри тем і проблем, що виникають навколо ситуації з трансформацією академічної культури, встановлення зв'язку між ними та інституційними змінами як викликом; діалектичного методу, на основі якого розкривається тісна взаємозалежність культурно-ціннісного, освітнього та організаційного аспектів академічного середовища сучасного університету, без чого неможливо зрозуміти реальне становище академічної культури сьогодні.

■ **Виклад матеріалу дослідження**

Звернувшись до Бухарестської декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в європейському регіоні (2004), зустрічаємо думку про те, що академічна культура будь-якого закладу вищої освіти за допомогою місій, інституційних хартиї та кодексів академічної поведінки повинна активно і цілеспрямовано сприяти поширенню цінностей, норм, практик, вірувань та припущень, які скеровують інституційну спільноту до утвердження етосу, заснованого на принципах поваги, гідності, навчання впродовж усього життя, доступності освіти, розвитку та вдосконалення якості знання, активної участі у громадських заходах, активної громадянської позиції та недискримінації ("The Bucharest Declaration", 2004). Серед основних цінностей європейської академічної культури виділяють соціальну відповідальність та інтелектуальну свободу; прагнення окремих наукових спільнот до співпраці у світовому масштабі; моральну відповідальність дослідників і вчених за процес досліджень (вибір теми, методи та сумлінність) та його результати; право вільно висловлювати свою думку про науково-етичні аспекти дослідницьких проєктів та їх результати, усуваючись від участі в тих, що суперечать їх переконанням та совісті; самоцінність інтелек-

туальної роботи незалежно від того, коли буде отримано результат (Ревуцька & Зінченко, 2019).

Зарубіжні автори зазвичай апелюють до аксіологічного базису академічної культури, коли пишуть про сукупність цінностей, які керівництво намагається запровадити в межах діяльності університету (Fralinger & Olson, 2007); цінності, норми та вірування, які визначають стиль ухвалення рішень в університеті (Bartell, 2003); окреслюють, що академічна культура охоплює академічний дух, погляди, етику та академічне середовище (Shen & Tian, 2012); визначають академічну культуру як систему цінностей та переконань, а також дій, що на них ґрунтуються, імпліцитну модель, яка проявляється у таких символах, як дії, артефакти, знаки та інші важливі категорії, завдяки яким науковці комунікують і обмінюються досвідом, враженнями та переконаннями (Sarmadi et al., 2017).

У межах структурного підходу П. Мендоза і Дж. Бергер виділяють три елементи академічної культури — інституційний, соціальний та виробничий (industrial). Перші два присутні у самому університеті, як практики та символічні конструкти, які визначають організаційну культуру закладу, а також соціальні очікування (збереження знань, масова освіта, громадянство). Всупереч їм останнім часом набуває розвитку виробничий елемент, що відображає внесок університетів у економічне зростання, коли проведення наукових досліджень і підготовка висококваліфікованих кадрів розглядаються крізь призму комерції. А тому автори підкреслюють, що нові цінності «нарощуються» над традиційними академічними цінностями, що свідчить про адаптацію університетів до зміни середовища їх функціонування. Для досягнення успіху у конкурентній боротьбі університети повинні прийняти цінності так званого академічного капіталізму, конкуренції та інтернаціоналізації, що посилить корпоративну культуру закладу без втрати традиційного академічного ядра. В такому разі академічна культура, на думку дослідників, перетвориться на внутрішній ресурс на глобальному ринку наукових та освітніх послуг, з допомогою якого закладам вдасться вибудувати власний бренд й сформувати корпоративну ідентичність у нових умовах (Mendoza & Berger, 2008, p. 22–23).

Дж. Райан у статті «Трансформація академічних культур: стосунки, повага та взаємність» на прикладі діяльності англомовних університетів намагається відповісти на запитання: чи дійсно поточна та потужна інтернаціоналізація освіти відображає глобальні перспективи? Наявний «західний» академічний тренд, який полягає у максимізації фінансових прибутків для університетів, на її думку, не зовсім відповідає вказаним перспективам, адже відтісняє на другий план використання потенціалу міжкультурної взаємодії, яка здатна допомогти працівникам і студентам покращити свої міжкультурні навички, розширити міжнародні наукові контакти. Розглядаючи основні перешкоди на цьому шляху (нерівноправні взаємини між міжнародними партнерами, імперіалістичне ставлення до різних академічних традицій, опір різним культурним моделям мови та вираження), Дж. Райан пропонує транскультурний підхід, щоб ефективніше і за призначенням використати транснаціональні потоки студентів і персоналу, їхні знання, навички та схильності. Для цього закликає звернутися до британської концепції інтернаціоналізації вищої освіти (Higher Education Academy, 2014), в якій най-

краще визначені фундаментальні принципи і цінності політики інтернаціоналізації, покладені в основу університетських програм для розвитку шанобливого та взаємного міжкультурного партнерства та навчання (Ryan, 2020).

Свого часу схожі занепокоєння висловлював Г. де Віт, коли аналізував політику Європейської комісії стосовно стимулювання мобільності студентів і дійшов висновку, що в деяких випадках інтернаціоналізація перетворилась на еквівалент обмінних програм у Європі і не є інструментом для досягнення масштабних цілей, як-от підвищення якості освітнього досвіду студентів, не кажучи вже про занепокоєння щодо доступу до вищої освіти (De Wit, 1997).

Позитивного ефективу від інтернаціоналізації вищої освіти чекали і в Японії, особливо в частині трансформації академічної культури та середовища університетів, задля чого останні доклали чимало зусиль. Але, на думку Х. Ота, незважаючи на політичні ініціативи уряду, інтернаціоналізація японської вищої освіти так і не виявилась пріоритетним питанням на інституційному рівні, часто піддавалася критиці та використовувалася для перемоги у внутрішній конкуренції між закладами. Це не призвело до покращення показників навчання у межах глобалізованого академічного середовища, як і те, що виділені кошти не підвищили конкурентоспроможність й компатибельність японської вищої освіти на міжнародному рівні (Ota, 2018).

Вчені з Державного університету Макасара (Індонезія) М. Азіс і А. Абдо (Azis & Abduh, 2019) застосували якісний метааналіз (qualitative meta-analysis) до вивчення академічних культур у вищій школі, щоб відповісти на два запитання: які моделі досліджень і типи методології використовуються у сфері академічної культури? Результати представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Моделі досліджень і типи методології у сфері академічної культури

Автори	Тематична схема	Дослідницька методологія
Ф. Бекташ та ін. (Bektaş et al., 2015)	Культура навчання та успішність учнів	Метааналіз дослідження
Б. Годор (Godor, 2016)	Викладання культури у вищій школі: глибинна та поверхнева дихотомія	Дизайн дослідження Q-методології
М. Комолтіті (Komolthiti, 2017)	Загальна культура та її вплив на поведінку людини	Дизайн дослідження якісного метааналізу
К. Скагер, С. Ф. Аккерман, А. Пілот та Т. Вуббельс (Scager et al., 2017)	Проблеми викладання	Дизайн дослідження рефлексивної практики
Ю. Даунс (Downs, 2017)	Культура оцінювання у вищій освіті	Концептуальна рецензія
М. Арваджа (Arvađa, 2018)	Педагогічна та професійна ідентичність	Якісний діалогічний підхід
А. Віртанен і П. Тиняля (Virtanen & Tynjälä, 2018)	Досвід студентів університету у викладанні культури у вищій освіті, зокрема у викладанні та засвоєнні загальних навичок	Підтверджувальний регресійний аналіз

Е. Врилінг, С. Стейнен і Т. Бастіанс (Vrieling et al., 2018)	Успішне викладання у вищій освіті: баланс між саморегуляцією та плануванням навчання	Концептуальна рецензія
А. Фредгольм та ін. (Fredholm et al., 2020)	Форми педагогічної практики	Герменевтичний наративний запит
С. Левандер, Е. Форсберг, М. Елмгрен (Levander et al., 2020)	Навчання та творення сенсів	Оцінювальний дослідницький запит

Застосовуючи якісний метааналіз, автори прагнули показати, що вивчення академічної культури в контексті вищої освіти можна здійснювати за допомогою різних методологічних підходів. Викладачі можуть займатися методологічними студіями, пов'язаними з їхньою тематикою, а студенти, які пишуть дипломну роботу, мають змогу застосовувати відповідні методи та конструкції, які наразі є загальнодоступними.

Ч. Габел і К. Вітмен вважають академічну культуру окремою та унікальною сферою, яка найкраще концептуалізується за допомогою терміна «простір». У своїй розвідці дослідники аналізують феномен «відкритого» простору академії, застосувавши поняття «структури» П. Бурдьє і дескриптивну феноменологічну методологію для вивчення життєвого досвіду студентів, які пройшли більшу частину шляху через таку програму в австралійському університеті Go8 в Канберрі. Опитано 13 студентів, а отримані дані проаналізовано щодо досвіду інкультурації та позитивної трансформації, відчуження та негативної трансформації. Результати показали, що загалом студенти здатні прийняти габітус академічної культури (*habitus of academic culture*), проте це болісний і не завжди успішний процес. Це змушує звернути увагу на проблему соціальної мобільності та «транзитивної педагогіки» (*transition pedagogies*) в межах трансформації академічної культури на сучасному етапі (Habel & Whitman, 2016).

Цікавою є праця П. Маттінглі «Американські академічні культури: історія вищої освіти» (Mattingly, 2017), в якій автор класифікує американську вищу освіту й виокремлює різні культурні покоління, розглядаючи інтелектуальні дебати та обґрунтування у межах кожного з них. Він визнає, що в американській вищій освіті ніколи не було єдиної культурної моделі, натомість існували впливові ідеї, які набули особливого освітнього статусу та сформували культуру для певного покоління. Загалом П. Маттінглі виділяє 7 поколінь культур: 1) євангельська; 2) джефферсонівська; 3) республіканська і позаконфесійна; 4) галузеві аспірантські та професійні організації; 5) прогресивний, урбаністичний прагматизм у поєднанні з вільним мистецтвом і протидією викладанню; 6) міжнародний академічний дискурс, який критикує прагматичний підхід США; 7) федеральний набір ініціатив, які водночас активізували про- та антипрагматичні позиції, створивши корпоративну модель, яка поставила під загрозу заповітні академічні свободи.

Попри те, що у вищезгаданій роботі окреслено національні особливості академічної культури (конкретно — американську традицію), все ж теза про вплив двох конфліктуючих чинників (професорсько-викладацького складу та сильних глобальних процесів) на формування академічної культури залишається акту-

альною для цього феномену загалом, особливо, коли йдеться про навчальні програми з мистецтва та природничих наук, де відчувається аксіологічна напруга. Це змушує замислитись про майбутній образ академічної культури, враховуючи постійне скорочення державного фінансування, зростання обсягів впровадження онлайн-технологій та адміністративного персоналу.

Також до національного контексту академічної культури, тільки цього разу на прикладі арабського світу, звертається К. Мустафа (Moustafa, 2018). Він констатує велику прірву між академічним рівнем й етичною поведінкою, між практичною етикою та теоретичними знаннями в багатьох наукових і медичних галузях, що дослідниця та наукова етика часто є декларативною і навмисно чи ненавмисно порушується на різних рівнях академічної культури. В арабському світі приклади неетичної поведінки варіюються від відсутності елементарної комунікаційної етики (відсутність відповіді на офіційні запити чи електронні листи) до доволі серйозних порушень у дослідницькій та медичній практиці через упереджену кадрову та фінансову політику, яка позначається терміном «wasta» (“wasta”) або «wasata» (“wasata”), що означає «заступництво». Насправді це універсальне людське явище, яке присутнє також і в академічних культурах інших країн: «guanxi» у Китаї, «jeitinho» у Бразилії або «pulling strings» («смикання за ниточки») в англо-саксонських країнах (Smith et al., 2012).

Аморальні аспекти академічної культури арабських країн, як зазначає К. Мустафа, пов'язані з відсутністю об'єктивності, гнучкості, чітко визначених стратегій дослідження та величезною бюрократією, атмосферою гнітючого тиску, егоїзму, неетичною конкуренцією, ворожбою та прагненням до штучного престижу більше, ніж до соціально-економічного розвитку. Відсутність кодексу дослідницької етики та політики щодо неправомірної поведінки підштовхує багатьох науковців до крадіжки ідей, нечесності та плагіату. Щоб розв'язати ці проблеми та зменшити етичні ризики в арабських країнах, на його думку, вченим і політикам необхідно глибоко переосмислити спосіб планування, передачі та реалізації політики досліджень і розробок. Особливу увагу необхідно звернути на місцеві та соціально-економічні пріоритети з урахуванням найвищих етичних і людських цінностей, уникаючи поверховості та оманливих показників у науці. Попри існування в низці арабських країн певних етичних принципів, варто виробити моральні засади, які б охоплювали всі наукові дисципліни та ситуації, щоб підкреслити повагу до суб'єктів дослідження, їх справедливості, чесності, неупередженості та скромності; запровадити офіційну етичну систему для боротьби з неправомірною поведінкою з її адаптацією до місцевих умов; спростити заявки на гранти; запровадити прозорі системи працевлаштування та кадрових призначень, які б допомогли обійти згубні наслідки «wasta». Немає жодних сумнівів у необхідності викоринення корупції на всіх рівнях, що залежить від чесною та справедливою системи вибору менеджерів і керівництва через розміщення потрібної особи в потрібному місці без будь-яких інших спекуляцій. Арабська академічна система також має бути гнучкою та адаптованою до викликів постнафтової ери (post-oil era): слід приділяти більше уваги морській воді та сонцю як ресурсам в межах дослідницьких програм, щоб відповідати цілям відновлюваної енергетики та екологічної стійкості (Moustafa, 2018, p. 122).

Група іранських вчених у своєму дослідженні трактує академічну культуру як одну з важливих субкультур суспільства, що має вагомий вплив на розвиток і приріст знання. Використовуючи якісний метод і напівструктуроване інтерв'ю, вони визначають роль академічної культури у створенні знань на основі поглядів експертів системи вищої освіти, виділяючи такі компоненти академічної культури: академічна автономія, академічна свобода, професійна етика, менеджмент, спілкування, співпраця та командна робота, культура навчання, довіра між членами, система винагороди та оцінювання. Експерти назвали стан цих компонентів поганим і неналежним, хоча більшість з них відіграє важливу роль у процесі продукування знання. Висновки показали, що існує відносно велика відстань між академічною культурою Ірану та культурними складовими створення знань, що мають бути одним з фундаментів нормального академічного середовища (Ebrahimi et al., 2015, p. 149).

Продовження цієї лінії намітилося у роботі іншої групи вчених, які теж використали метод опитування й виявили імпліцитні вагомі культурні аспекти та чинники управління знаннями професорсько-викладацького складу, а також сформулювали деякі пропозиції у зв'язку з цим (Sarmadi et al., 2017, p. 1433):

- академічні інтеракції призводять до взаємної довіри, відданості цінностям та нормам і, як наслідок, до наукової культури, а тому слід вдосконалювати неформальні канали комунікації (у цьому сенсі корисні наукові асоціації, групові дослідження, експедиції тощо);
- необхідно розробити належні інформаційні системи для обміну знаннями в академічних групах;
- необхідно поширювати відповідні стимули з метою заохочення спілкування та поведінки щодо обміну знаннями серед викладачів;
- необхідно підвищити рівні участі у прийнятті рішень, водночас усунувши обмеження на внутрішньому рівні організації, щоб забезпечити горизонтальний потік інформації всередині неї;
- ставлення науковців повинно бути зміщене в бік підвищення статусу знань, а вченим слід надати незалежність і професійну свободу.

Культурний менеджмент вимагає, щоб науковці припинили розглядати академічну культуру як існування, а почали розглядати університет як ідентичність для інтерпретації, для успішного управління яким необхідно, щоб менеджери думали про культурні аспекти. Тобто вони повинні керувати своїми організаціями з культурною обізнаністю (cultural awareness).

Китайські вчені С. Шень і С. Тянь з Хубейського університету у статті «Академічна культура та культура кампусу університетів» наголошують, що академічна культура університетів складається з академічних світоглядів, духу, етики та середовища, тоді як університетська кампусна культура характеризується індивідуальністю, академічним характером, відкритістю, лідерством, різноманітністю і креативністю. Вона сприяє формуванню культури кампусу. Стратегії побудови академічної культури та культури кампусу такі: університет повинен дотримуватися своєї місії, підвищувати культурну довіру та свідомість, інтегрувати культуру в процес виховання талантів, сприяти культурному розвитку та інноваціям (Shen & Tian, 2012).

Вивчаючи підходи до викладання та академічної культури за межами Європи, Північної Америки та Азії, а також уявлення викладачів про власну самоефективність, зокрема, у палестинському університеті, вчені зібрали кількісні дані від 119 педагогічних працівників за допомогою онлайн-анкетування та якісні, що містили 4 інтерв'ю у фокус-групах з 18 викладачами. Цікаві якісні дані, які засвідчили соціальну та релігійну місію навчання, що заклади мають насамперед виховувати етично свідомих людей, які будуть віддані своїм спільнотам і суспільству. Академічна культура охоплює багато рис надуманої колегіальності, де співпраця переважно ґрунтується на формальних практиках і меншою мірою на неформальній, добровільній співпраці між викладачами (Alenius et al., 2019).

Окремо на ролі візіонерського лідерства (visionary leadership) наголошують інші автори, аналізуючи внесок ефективності викладачів та академічної культури у конкурентоспроможність ісламської вищої освіти в Індонезії. Опитавши 1135 студентів місцевих університетів, вони довели, що лідерство спроможне забезпечити результативність та сформувати потрібну академічну культуру для досягнення місії закладу, котра відповідатиме очікуванням громади та зацікавлених сторін у сфері освіти. Результати показали, що візіонерське лідерство, результативність викладачів, академічна культура зробили значний внесок у конкурентоспроможність ісламської вищої освіти в Східній Яві. Отже, це лідерство є запорукою успіху в покращенні якості та конкурентоспроможності закладів освіти у глобальну епоху (Mutohar, Jani & Trisnantari, 2020).

■ Висновки

Отже, аналіз сучасних зарубіжних досліджень академічної культури довів, що ця тема набуває особливої актуальності з огляду на трансформаційний тренд останніх років, в межах якого знання інтенсивно перетворюється на приватне благо стейкхолдерів, посилюється комерціалізація, капіталізація та інтернаціоналізація вищої освіти, через що університет зі своїм академічним конфліктогенним середовищем зазнає змін, які підштовхують його до більшої інформаційно-інституційної відкритості, визначають практико-орієнтований характер освітнього процесу та прискорюють динаміку розвитку. У зв'язку з цим зарубіжні вчені порушують комплекс питань, тісно пов'язаних зі зміною образу академічної культури та трансформацією її складових, а також з перспективами подальшого її розвитку вже у нових реаліях: вироблення «академічної культури вирішення конфліктів» (Б. Вотерс); зміцнення аксіологічного ядра академічної культури (М. Сармаді, Н. Зіба, С. Шень та ін.); посилення корпоративної ідентичності без втрати традиційної академічної основи (П. Мендоза і Дж. Берґер); розвиток шанобливого та взаємного міжкультурного партнерства та навчання на противагу академічному імперіалізму (Дж. Райан); рецепція габітусу академічної культури у зв'язку з проблемами соціальної мобільності та «транзитивної педагогіки» (Ч. Габел і К. Вітмен); звернення уваги на національні особливості академічної культури на фоні процесів глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти (К. Мустафа, П. Маттінґлі, Х. Ота та ін.). Водночас у своїх розвідках зарубіжні вчені використовують досить розгалужений методологічний інстру-

ментарій (дизайн дослідження рефлексивної практики та якісного метааналізу, якісний діалогічний підхід, герменевтичний нарративний запит, підтверджувальний регресивний аналіз, концептуальну рецензію тощо) та формують емпіричну базу (опитування, анкетування) дослідження академічної культури, які чомусь не використовують українські автори, які цікавляться цією проблематикою. А тому одним із перспективних напрямів подальшого дослідження є застосування зарубіжного досвіду вивчення трансформаційних процесів в академічній культурі в межах українського культурологічного та освітнього дискурсів, де розглядається ця проблематика, щоб підвищити їхній евристичний та методологічний потенціал.

■ Список використаних джерел

- Вовк, М. (2020). Феномен академічної культури у сучасному науково-освітньому просторі: методологічний вимір. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 2, 54–60. [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(2\).2020.54-60](https://doi.org/10.35387/ucj.2(2).2020.54-60)
- Пак, І. В. (2019). *Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву* [Дисертація кандидата соціологічних наук, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна].
- Ревуцька, С. К., & Зінченко, В. М. (Уклад.). (2019). *Академічне письмо*. Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського.
- Фенцик, О. М. (2020). Формування академічної культури студентів у процесі здійснення дослідницької діяльності. *Інноваційна педагогіка*, 28, 241–244.
- Хоружий, Г. Ф. (2012). *Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти*. Навчальна книга – Богдан.
- Alenius, P., Aldahdouh, T. Z., Holubek, V., Al-Masri, N., El-Holy, A., Lindén, J., & Korhonen, V. (2019). Examining Teaching Approaches, Academic Culture, and Self-Efficacy Beliefs of Instructors at a Palestinian University. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 31(3), 390–401.
- Arvaja, M. (2018). Tensions and striving for coherence in an academic's professional identity work. *Teaching in Higher Education*, 23(3), 291-306. <https://doi.org/10.1080/13562517.2017.1379483>
- Azis, M. A., & Abduh, A. (2019). Qualitative Meta-Analysis of Academic Culture in Higher Education. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (Vol. 335, pp.322–326). Atlantis Press. <https://www.atlantis-press.com/article/125914661.pdf>
- Bartell, M. (2003). Internationalization of universities: a university culture-based framework. *Higher Education*, 45(1), 43–70.
- Bektaş, F., Çoğaltay, N., Karadağ, E., & Ay, Y. (2015). School Culture and Academic Achievement of Students: A Meta-analysis Study. *The Anthropologist*, 21(3), 482–488.
- Clark, B. R. (2004). *Sustaining Change in Universities: Continuities in Case Studies and Concepts*. Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- De Wit, H. (1997). Studies in International Education: A Research Perspective. *Journal of Studies in International Education*, 1(1), 1–8. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/102831539700100103>

- Downs, Y. (2017). Furthering alternative cultures of valuation in higher education research education research. *Cambridge Journal of Education*, 47(1), 37–51.
- Ebrahimi, R., Adli, F., & Mehran, G. (2015). The role of academic culture on the knowledge creation from perspectives of experts of the higher educational system. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 21(1), 127–151.
- Fralinger, B., & Olson, V. (2007). Organizational Culture At The University Level: A Study Using The OCAI Instrument. *Journal of College Teaching & Learning*, 4(11), 85–97.
- Fredholm, A., Henningsohn, L., Savin-Baden, M., & Silén, C. (2020). The practice of thresholds: autonomy in clinical education explored through variation theory and the threshold concepts framework. *Teaching in Higher Education*, 25(3), 305–320. <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1567486>
- Godor, B. P. (2016). Moving beyond the Deep and Surface Dichotomy; Using Q Methodology to Explore Students' Approaches to Studying. *Teaching in Higher Education*, 21(2), 207–218. <https://doi.org/10.1080/13562517.2015.1136275>
- Habel, Ch., & Whitman, K. (2016). Opening spaces of academic culture: doors of perception; heaven and hell. *Higher Education Research & Development*, 35(1), 71–83.
- Higher Education Academy. (2014, 01 July). Internationalising higher education framework. *Advance HE*. <https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/internationalising-higher-education-framework>
- Komolthiti, M. (2017). The Impact of Cultures on Human Behaviors: a Qualitative Meta-Analysis of Cross-Cultural Studies. *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, 25(2), 113–120.
- Levander, S., Forsberg, E., & Elmgren, M. (2020). The meaning-making of educational proficiency in academic hiring: a blind spot in the black box. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 541–55.
- Mattingly, H. P. (2017). *American Academic Cultures: A History of Higher Education*. University of Chicago Press.
- McCowan, T. (2016). Universities and the post-2015 development agenda: an analytical framework. *High Education*, 72, 505–523. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10734-016-0035-7>
- McNamara, C. (2006). *Field Guide to Consulting and Organizational Development: A Collaborative and Systems Approach to Performance, Change and Learning*. Authenticity Consulting.
- Mendoza, P., & Berger, J. B. (2008). Academic Capitalism and Academic Culture: a Case Study. *Education Policy Analysis Archives*, 16(23), 1–24.
- Moustafa, K. (2018). Promoting an academic culture in the Arab world. *Avicenna Journal of Medicine*, 8(3), 120–123.
- Mutohar, P. M., Jani, & Trisnantari, H. E. (2020). Contribution of Visionary Leadership, Lecturer Performance, and Academic Culture to the Competitiveness of Islamic Higher Education in Indonesia. *Journal of Advances in Education and Philosophy*, 4(2), 29–45. <https://doi.org/10.36348/jaep.2020.v04i02.002>
- Ota, H. (2018). Internationalization of Higher Education: Global Trends and Japan's Challenges. *Educational Studies in Japan: International Yearbook*, 12, 91–105.
- Ryan, J. (2020). Transforming academic cultures: Relationships, respect and reciprocity. *Journal of Academic Language & Learning*, 14(2), 1–19.

- Sarmadi, M. R., Nouri, Z., Zandi, B., & Lavasani, G. M. (2017). Academic culture and its role in knowledge management in higher Education system. *International Journal of environmental & science education*, 12(5), 1427–1434.
- Scager, K., Akkerman, S. F., Pilot, A., & Wubbels, T. (2017). Teaching in Higher Education Teacher dilemmas in challenging students in higher education. *Teaching in Higher Education*, 22(3), 318–335.
- Semenoh, O. M. (2019, 16–17 травня). Academic Culture as a Composition of National Innovation Security. В *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*, Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (с. 20–28), Суми, Україна. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.
- Shen, Xi, & Tian X. (2012). Academic Culture and Campus Culture of Universities. *Higher Education Studies*, 2(2), 61–65.
- Smith, P., Huang, H., Harb, C., & Torres, C. (2012). How Distinctive Are Indigenous Ways of Achieving Influence? A Comparative Study of Guanxi, Wasta, Jeitinho, and "Pulling Strings". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 135–50.
- The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. (2004). *Higher Education in Europe*, 29(4), 503–507. <https://doi.org/10.1080/03797720500083922>
- Virtanen, A., & Tynjälä, P. (2019). Factors explaining the learning of generic skills: A study of university students' experiences. *Teaching in Higher Education*, 24(7), 880–894. <https://doi.org/10.1080/13562517.2018.1515195>
- Vrieling, E., Stijnen, S., & Bastiaens, T. (2018). Teaching in Higher Education Successful learning: balancing self-regulation with instructional planning. *Teaching English with Technology*, 23(6), 685–700. <https://doi.org/10.1080/13562517.2017.1414784>
- Warters, B., & Smith, W. (2003). *Institutional and Program. Level Guidelines for Conflict Management in Higher Education*. https://culture.miami.edu/_assets/pdf/institutional-and-program-level-guidelines-for-conflictmanagement-in-higher-education-warters--wendy,-2003.pdf

References

- Alenius, P., Aldahdouh, T. Z., Holubek, V., Al-Masri, N., El-Holy, A., Lindén, J., & Korhonen, V. (2019). Examining Teaching Approaches, Academic Culture, and Self-Efficacy Beliefs of Instructors at a Palestinian University. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 31(3), 390–401 [in English].
- Arvaja, M. (2018). Tensions and striving for coherence in an academic's professional identity work. *Teaching in Higher Education*, 23(3), 291–306. <https://doi.org/10.1080/13562517.2017.1379483> [in English].
- Azis, M. A., & Abduh, A. (2019). Qualitative Meta-Analysis of Academic Culture in Higher Education. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research* (Vol. 335, pp. 322–326). Atlantis Press. <https://www.atlantis-press.com/article/125914661.pdf> [in English].
- Bartell, M. (2003). Internationalization of universities: a university culture-based framework. *Higher Education*, 45(1), 43–70 [in English].

- Bektaş, F., Çoğaltay, N., Karadağ, E., & Ay, Y. (2015). School Culture and Academic Achievement of Students: A Meta-analysis Study. *The Anthropologist*, 21(3), 482–488 [in English].
- Clark, B. R. (2004). *Sustaining Change in Universities: Continuities in Case Studies and Concepts*. Society for Research into Higher Education & Open University Press [in English].
- De Wit, H. (1997). Studies in International Education: A Research Perspective. *Journal of Studies in International Education*, 1(1), 1–8. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/102831539700100103> [in English].
- Downs, Y. (2017). Furthering alternative cultures of valuation in higher education research education research. *Cambridge Journal of Education*, 47(1), 37–51 [in English].
- Ebrahimi, R., Adli, F., & Mehran, G. (2015). The role of academic culture on the knowledge creation from perspectives of experts of the higher educational system. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 21(1), 127–151 [in English].
- Fentsyk, O. M. (2020). Formuvannia akademichnoi kultury studentiv u protsesi zdiisnennia doslidnytskoi diialnosti [Formation of academic culture of students in the process of carrying out research activities]. *Innovative Pedagogy*, 28, 241–244 [in Ukrainian].
- Fralinger, B., & Olson, V. (2007). Organizational Culture At The University Level: A Study Using The OCAI Instrument. *Journal of College Teaching & Learning*, 4(11), 85–97 [in English].
- Fredholm, A., Henningsohn, L., Savin-Baden, M., & Silén, C. (2020). The practice of thresholds: autonomy in clinical education explored through variation theory and the threshold concepts framework. *Teaching in Higher Education*, 25(3), 305–320. <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1567486> [in English].
- Godor, B. P. (2016). Moving beyond the Deep and Surface Dichotomy; Using Q Methodology to Explore Students' Approaches to Studying. *Teaching in Higher Education*, 21(2), 207–218. <https://doi.org/10.1080/13562517.2015.1136275> [in English].
- Habel, Ch., & Whitman, K. (2016). Opening spaces of academic culture: doors of perception; heaven and hell. *Higher Education Research & Development*, 35(1), 71–83 [in English].
- Higher Education Academy. (2014, 01 July). Internationalising higher education framework. *Advance HE*. <https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/internationalising-higher-education-framework> [in English].
- Khoruzhyi, H. F. (2012). *Akademichna kultura: tsinnosti ta pryntsyipy vyshchoi osvity* [Academic culture: values and principles of higher education]. Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
- Komolthiti, M. (2017). The Impact of Cultures on Human Behaviors: a Qualitative Meta-Analysis of Cross-Cultural Studies. *International Journal of the Computer, the Internet and Management*, 25(2), 113–120 [in English].
- Levander, S., Forsberg, E., & Elmgren, M. (2020). The meaning-making of educational proficiency in academic hiring: a blind spot in the black box. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 541–55 [in English].
- Mattingly, H. P. (2017). *American Academic Cultures: A History of Higher Education*. University of Chicago Press [in English].

- McCowan, T. (2016). Universities and the post-2015 development agenda: an analytical framework. *High Education*, 72, 505–523. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10734-016-0035-7> [in English].
- McNamara, C. (2006). *Field Guide to Consulting and Organizational Development: A Collaborative and Systems Approach to Performance, Change and Learning*. Authenticity Consulting [in English].
- Mendoza, P., & Berger, J. B. (2008). Academic Capitalism and Academic Culture: a Case Study. *Education Policy Analysis Archives*, 16(23), 1–24 [in English].
- Moustafa, K. (2018). Promoting an academic culture in the Arab world. *Avicenna Journal of Medicine*, 8(3), 120–123 [in English].
- Mutohar, P. M., Jani, & Trisnantari, H. E. (2020). Contribution of Visionary Leadership, Lecturer Performance, and Academic Culture to the Competitiveness of Islamic Higher Education in Indonesia. *Journal of Advances in Education and Philosophy*, 4(2), 29–45. <https://doi.org/10.36348/jaep.2020.v04i02.002> [in English].
- Ota, H. (2018). Internationalization of Higher Education: Global Trends and Japan's Challenges. *Educational Studies in Japan: International Yearbook*, 12, 91–105 [in English].
- Pak, I. V. (2019). *Akademichna kultura ukrainskoho studentstva: faktory formuvannia ta osoblyvosti proiavu* [Academic culture of Ukrainian students: formation factors and features of manifestation] [PhD Dissertation, Kharkiv National University named after V. N. Karazin] [in Ukrainian].
- Revutska, S. K., & Zinchenko, V. M. (Comps.). (2019). *Akademichne pysmo* [Academic writing]. Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky [in Ukrainian].
- Ryan, J. (2020). Transforming academic cultures: Relationships, respect and reciprocity. *Journal of Academic Language & Learning*, 14(2), 1–19 [in English].
- Sarmadi, M. R., Nouri, Z., Zandi, B., & Lavasani, G. M. (2017). Academic culture and its role in knowledge management in higher Education system. *International Journal of environmental & science education*, 12(5), 1427–1434 [in English].
- Scager, K., Akkerman, S. F., Pilot, A., & Wubbels, T. (2017). Teaching in Higher Education Teacher dilemmas in challenging students in higher education. *Teaching in Higher Education*, 22(3), 318–335 [in English].
- Semenoh, O. M. (2019, May 16-17). Academic Culture as a Composition of National Innovation Security. In *Akademichna kultura doslidnyka v osvithnomu prostori: yevropeyskyi ta natsionalnyi dosvid* [Academic culture researcher in educational space: european and national experience], Proceedings of the First All-Ukrainian scientific conference (pp. 20–28), Sumy, Ukraine. Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko [in English].
- Shen, Xi, & Tian X. (2012). Academic Culture and Campus Culture of Universities. *Higher Education Studies*, 2(2), 61–65 [in English].
- Smith, P., Huang, H., Harb, C., & Torres, C. (2012). How Distinctive Are Indigenous Ways of Achieving Influence? A Comparative Study of Guanxi, Wasta, Jeitinho, and "Pulling Strings". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 135–50 [in English].
- The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. (2004). *Higher Education in Europe*, 29(4), 503–507. <https://doi.org/10.1080/03797720500083922> [in English].

- Virtanen, A., & Tynjälä, P. (2019). Factors explaining the learning of generic skills: A study of university students' experiences. *Teaching in Higher Education*, 24(7), 880–894. <https://doi.org/10.1080/13562517.2018.1515195> [in English].
- Vovk, M. (2020). Fenomen akademichnoi kultury u suchasnomu naukovo-osvitnomu prostori: metodolohichniy vymir [The phenomenon of academic culture in the current scientific and educational space: the methodological dimension]. *UNESCO Chair Journal "Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 2, 54–60. [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(2\).2020.54-60](https://doi.org/10.35387/ucj.2(2).2020.54-60) [in Ukrainian].
- Vrieling, E., Stijnen, S., & Bastiaens, T. (2018). Teaching in Higher Education Successful learning: balancing self-regulation with instructional planning. *Teaching English with Technology*, 23(6), 685–700. <https://doi.org/10.1080/13562517.2017.1414784> [in English].
- Warters, B., & Smith, W. (2003). *Institutional and Program. Level Guidelines for Conflict Management in Higher Education*. https://culture.miami.edu/_assets/pdf/institutional-and-program-level-guidelines-for-conflictmanagement-in-higher-education-warters--wendy,-2003.pdf [in English].

MODERN STUDIES OF ACADEMIC CULTURE IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

Olena Kravchuk^{1a}, Oksana Tsyselska^{2a}, Bohdan Buriak^{3a}

¹Lecturer,

ORCID: 0000-0001-7893-5840, e-mail: elenovetochka@gmail.com,

²Senior Lecturer,

ORCID: 0000-0002-2869-2454, e-mail: 2013pk@ukr.net,

³Assistant,

ORCID: 0000-0001-6313-4557, e-mail: bodik4000@gmail.com,

^aKyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to analyse modern studies dedicated to the state of academic culture in conditions of transformative tendencies and institutional changes of the last decades. Research methodology prognosticates the historiographical analysis and synthesis usage, that enable the critical study of scholars' scientific achievements, who deal with the problem of academic culture and environment, comparing the obtained results for establishing the investigation completeness of the theme; problematic and topic analysis that helps to reveal the palette of themes and problems, which appear around the situation with academic culture transformation, as well as to make connection between them and institutional changes as a challenge; dialectical method, on the base of which the close interdependence of cultural-value, educational and organisational aspects of academic environment in modern universities is revealed. Scientific novelty. In this article modern foreign experience of understanding challenges and problems has been studied for the first time in the aspect of their connection

with the state of academic culture in the 21st century. Conclusions. It is asserted that the transformative trend of the last years has caused changes in academic culture, that boosted a lot of universities to informative-institutional openness, practical orientation in the educational process, in particular, intensified the dynamics of their development. The complex of questions connected with the changes in the image of academic culture has been highlighted (working-out “the academic culture of solving conflicts”, strengthening its axiological core; amplification of the corporative identity without losing the traditional academic base; development the respectful and mutual intercultural partnership and studying in contrast of the academic imperialism; putting attention on the national peculiarities of academic culture on the background of processes of globalization and internationalization of higher education etc.), and also, ramified methodological tools that are used by modern researchers of academic culture.

■ **Keywords:** academic culture; academic environment; modern studies; transformative changes; university; internationalization of higher education; ethics

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.